JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
JEAN MISCHO
18 päivänä toukokuuta 2000 *

1. Mo och Domsjö AB (jäljempänä MoDo) on 24.7.1998 jättämällään valituskirjelmällä hakenut muutosta yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-352/94, Mo och Domsjö vastaan komissio, 14.5.1998 antamaan tuomioon [1] (jäljempänä valituksenalainen tuomio), jolla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli ratkaissut valittajan vaatimuksen, että EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta (IV/C/33.833 — Kartonki) 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehty komission päätös 94/601/EY [2] (jäljempänä päätös) on kumottava.

2. Komissio oli päätöksessään määrännyt 19:lle yhteisössä kartonkia tuottavalle ja toimittavalle yritykselle sakkoja. MoDo:n sakon suuruudeksi oli määrätty 22 750 000 ecua. Vaikka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hyväksyi kanteen osittain, se ei alentanut sakkoa.

3. Asiaan johtaneiden tosiseikkojen, päätöksen keskeisten osien ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättelyn osalta viitataan valituksenalaiseen tuomion.

4. Valittaja vaatii valituksessaan, että yhteisöjen tuomioistuin

i) kumoaa ainakin osittain ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-352/94 14.5.1998 antaman tuomion

ii) kumoaa ainakin osittain EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisesta 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehdyn komission päätöksen 94/601/EY (IV/C/33.833 — Kartonki) siltä osin kuin se koskee valittajaa

iii) kumoaa valittajalle määrätyn sakon tai ainakin alentaa sitä ja

iv) velvoittaa komission korvaamaan valittajan oikeudenkäyntikulut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja yhteisöjen tuomioistuimessa.

* Alkuperäinen kieli: ranska.
1 — Kok. 1998, s. II-1989.
2 — EYVL L 243, s. 1.

5. Valituksensa tueksi valittaja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen

i) katsoessaan, ettei se, ettei komissio ollut maininnut päätöksessään niitä tekijöitä, jotka se oli järjestelmällisesti ottanut huomioon valittajalle määrätyn sakon suuruudesta päättäessään, merkinnyt sellaista perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiä, jonka vuoksi olisi ollut perusteltua kumota sakko kokonaisuudessaan tai osittain;

ja toissijaisesti

ii) katsoessaan, ettei sen oma päätelmä, jonka mukaan komissio ei ollut näyttänyt toteen kaikkia kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutuksia, joihin se oli vedonnut, voinut vaikuttaa tuntuvasti sen arvioon kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuudesta eikä näin ollen myöskään voinut johtaa sakon alentamiseen.

6. Komissio vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

i) pysyttää tuomion kokonaisuudessaan

ii) jättää valituksen tutkimatta tai toissijaisesti hylkää sen perusteettomana siltä osin kuin siinä vaaditaan,

a) että yhteisöjen tuomioistuimen on valvottava, miten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on käyttänyt täyttä harkintavaltaansa sakkojen osalta, ja

b) että päätös on kumottava osittain tai kokonaan

iii) hylkää valituksen muilta osin perusteettomana ja

iv) velvoittaa MoDo:n korvaamaan komissiolle valitusvaiheessa aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.

7. Myös useat muut yhtiöt, jotka ovat valittaneet niitä koskevista ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomioista, ovat vedonneet MoDo:n esiin tuomiin kahteen valitusperusteeseen.

8. Koska MoDo on ainoa yritys, joka on vedonnut pelkästään näihin kahteen valitusperusteeseen, käsittelen tässä ratkaisuehdotuksessa näitä ongelmia kokonaisuudessaan eli tarkastelen myös niitä väit-

teitä, joita muut yritykset ovat esittäneet näiden kahden valitusperusteen tueksi.

9. Voin näiden muiden yritysten tekemiä valituksia koskevissa ratkaisuehdotuksissa näin ollen tyytyä viittaamaan tähän ratkaisuehdotukseen.

Valituksen tutkittavaksi ottaminen

10. Komission mukaan voidaan kahdesta syystä vakavasti epäillä, voidaanko valitus ottaa tutkittavaksi.

11. Komissio väittää ensinnäkin seuraavaa.

12. MoDo on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa nostamassaan kanteessa vaatinut, että päätöksen 1 artikla, jossa MoDon todetaan rikkoneen EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta), on kumottava. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kuitenkin hylännyt vaatimuksen.

13. MoDo ei nimenomaisesti riitauta tätä hylkäävää päätöstä. Sen valitusperusteet kohdistuvat ainoastaan niihin valituksenalaisen tuomion osiin, jotka koskevat sakon tasoa. MoDo ei väitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi soveltanut tai tulkinnut yhteisön oikeutta väärin pysyttäessään päätöksen 1 artiklan.

14. Komissio katsoo ennen kaikkea, ettei MoDo kiistä myöskään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomionsa 34 kohdassa esittämää toteamusta, jonka mukaan eräät MoDon väitteet ja perustelut saattoivat koskea ainoastaan sille määrätyn sakon tasoa eivätkä ne näin ollen voineet johtaa itse päätöksen täydelliseen kumoamiseen siinäkään tapauksessa, että ne olisivat olleet paikkansapitäviä. Valituksessa on kuitenkin uudelleen vedottu näihin samoihin perusteisiin.

15. Mielestäni komissio on näin todetessaan kuvaillut tilanteen oikein.

16. Valitus on näin ollen jätettävä tutkimatta siltä osin kuin siinä vaaditaan, että valituksenalainen tuomio on kumottava kokonaisuudessaan.

17. Toiseksi komissio väittää, ettei valittajan toista valitusperustetta voida ottaa tutkittavaksi. Tässä valitusperusteessa MoDo väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen vir-

heen, koska se ei ole alentanut sakon tasoa, vaikka se on katsonut, että komissio on näyttänyt päätöksessä esiin tuodut kilpailusääntöjen rikkomisten vaikutukset toteen ainoastaan osittain.

18. Komission mukaan yhteisöjen tuomioistuin on selvästi todennut, ettei sen kuulu valitusta käsitellessään tutkia sakon asianmukaista tasoa koskevaa ratkaisua, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt käyttäen täyttä harkintavaltaansa, joka sille on annettu EY:n perustamissopimuksen 172 artiklassa (josta on tullut EY 229 artikla) ja 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus)[3] 17 artiklassa.

19. Tämä pitää varmastikin paikkansa, mutta yhteisöjen tuomioistuin on asiassa Ferriere Nord vastaan komissio 17.7.1997 antamassaan tuomiossa,[4] johon komissio on kaiken lisäksi viitannut, todennut olevansa "toimivaltainen tutkimaan, onko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin käsitellyt oikeudellisesti riittävällä tavalla kaikkia kantajan esittämiä väitteitä, joilla pyritään sakon poistamiseen tai pienentämiseen".

20. Yhteisöjen tuomioistuin ei näin ollen voi olla tutkimatta MoDon tältä osin esittämiä väitteitä.

3 — EYVL 1962, 13, s. 204.

4 — Asia C-219/95 P, Ferriere Nord v. komissio, tuomio 17.7.1997 (Kok. 1997, s. I-4411, 31 kohta).

21. Lisäksi eräs toinen valittaja eli Cascades SA (jäljempänä Cascades) on vedonnut samaan valitusperusteeseen esittäen sen kysymyksenä, joka koskee käsitteen "kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset" tulkintaa ja sitä, mikä suhteellinen asema on annettava niille vaikutuksille, joita kilpailusääntöjen rikkomisella on markkinoilla, kun näitä vaikutuksia verrataan kartellin jäsenten tavoittelemiin päämääriin ja niiden käyttämiin keinoihin. Mielestäni tätä on pidettävä oikeuskysymyksenä.

22. Näin ollen ehdotan, että komission toista oikeudenkäyntiväitettä ei hyväksytä.

Ensimmäinen valitusperuste

23. MoDo ja kahdeksan muuta valittajaa väittävät, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen katsoessaan, ettei se, ettei komissio ollut maininnut päätöksessään niitä tekijöitä, jotka se oli järjestelmällisesti ottanut huomioon sakkojen suuruudesta päättäessään, merkinnyt sellaista perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiä, jonka vuoksi olisi ollut perusteltua kumota päätös kokonaisuudessaan tai osittain.

24. Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tarkastellut tätä väitettä valituksenalaisen tuomion 266—280 kohdassa ja muiden tuomioiden vastaavissa kohdissa, se on noudattanut monivaiheista

menettelyä. Se on aluksi muistuttanut asiassa Van Megen Sports vastaan komissio 11.12.1996 antamaansa tuomioon [5] tukeutuen, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yksittäispäätöstä koskevan perusteluvelvollisuuden tavoitteena on mahdollistaa se, että yhteisöjen tuomioistuimet voivat valvoa päätöksen laillisuutta, ja antaa sille, jota asia koskee, riittävät tiedot sen arvioimiseksi, onko päätös asianmukainen vai onko siinä mahdollisesti sellainen virhe, jonka perusteella sen pätevyys voidaan riitauttaa, kuitenkin niin, että tämän velvollisuuden laajuus riippuu kyseisen päätöksen luonteesta ja siitä asiayhteydestä, jossa se on tehty.

25. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tältä osin korostanut, että kun on kyse päätöksestä, jolla määrätään sakko useille kilpailusääntöjä rikkoneille yrityksille, perusteluvelvollisuuden laajuus on määrättävä ottaen huomioon se, että rikkomisten vakavuus on määritettävä useiden seikkojen perusteella, joina se mainitsee asian erityisolosuhteet, asiayhteyden ja sakkojen varoittavan vaikutuksen todeten kuitenkin, että niistä perusteista, jotka on välttämättä otettava huomioon, ei ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa, kuten asiassa SPO ym. vastaan komissio 27.3.1996 annetussa määräyksessä [6] on täsmennetty.

26. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on edelleen kertauksen vuoksi korostanut asiassa Martinelli vastaan komissio 6.4.1995 antamaansa tuomioon [7] viitaten, että komissiolla on tältä osin harkintavaltaa, mikä merkitsee, ettei se ole velvollinen soveltamaan tarkkaa matemaattista kaavaa.

27. Seuraavaksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tarkastellut päätökseen nyt esillä olevassa asiassa sisältyviä perusteluja ja todennut seuraavaa. Päätöksessä on ilmoitettu sekä sakkojen yleisen tason määräämisessä että yksittäisten sakkojen suuruuden määräämisessä huomioon otetut perusteet (päätöksen 168 ja 169 perustelukappale). Yksittäisten sakkojen osalta komissio on lisäksi päätöksen 170 perustelukappaleessa selvittänyt, että Presidents Working Groupin (jäljempänä PWG) kokouksiin osallistuneiden yritysten on pääsääntöisesti katsottu olleen kartellin "johtajia" ja muiden yritysten kartellin "rivijäseniä". Komissio on päätöksen 171 ja 172 perustelukappaleessa todennut, että Rena Kartonfabrik A/S:lle (jäljempänä Rena) ja Stora Kopparbergs Bergslags AB:lle (jäljempänä Stora) määrättäviä sakkoja on *alennettava huomattavasti* sen huomioon ottamiseksi, että ne ovat olleet aktiivisesti yhteistyössä komission kanssa, ja että kahdeksan muun yrityksen sakoista voidaan tehdä *suhteessa pienempi* alennus, koska ne eivät ole väitetiedoksiantoon antamissaan vastauksissa kiistäneet niitä tärkeimpiä tosiasiaväitteitä, joihin komission niitä vastaan esittämät väitteet perustuivat.

5 — Asia T-49/95, Van Megen Sports v. komissio, tuomio 11.12.1996 (Kok. 1996, s. II-1799, 51 kohta).

6 — Asia C-137/95 P, SPO ym. v. komissio, määräys 27.3.1996 (Kok. 1996, s. I-1611, 54 kohta).

7 — Asia T-150/89, Martinelli v. komissio, tuomio 6.4.1995 (Kok. 1995, s. II-1165, 59 kohta).

28. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut myös, että komissio on menettelyn kuluessa esittänyt lisää numerotietoja kunkin yksittäisen sakon laskentatavasta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, että vaikka sakkojen suuruutta ei ole määrätty soveltamalla pelkästään edellä mainittuja lukuja tiukan matemaattisesti, luvut on kuitenkin otettu järjestelmällisesti huomioon sakkoja laskettaessa.

29. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on seuraavaksi huomauttanut, ettei päätöksessä ole täsmennetty seuraavia seikkoja:

— että sakot on laskettu kunkin yrityksen yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saaman liikevaihdon perusteella;

— että perusprosentti, jota sovellettiin liikevaihtoon, oli kartellin "johtajien" osalta 9 ja "rivijäsenten" osalta 7,5;

— että Renalle ja Storalle yhteistyöhalukkuuden johdosta myönnetty alennus oli kaksi kolmasosaa sakosta ja kahdeksalle muulle yritykselle samasta syystä myönnetty alennus yksi kolmasosa sakosta.

30. Valittajat väittävät, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt pitää sitä, ettei näitä numerotietoja ollut mainittu päätöksessä, perustelujen puuttumisena, jonka vuoksi olisi ollut perusteltua kumota päätös.

31. Mitä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on sitten tehnyt? Se on ensinnäkin katsonut, että "kun päätöksen 169—172 perustelukappaletta tulkitaan ottaen huomioon päätöksessä oleva yksityiskohtainen selvitys niistä tosiasiaväitteistä, joita päätöksen kutakin adressaattia kohtaan on esitetty, — — näissä perustelukappaleissa on riittävä ja asiassa merkityksellinen selvitys kunkin yrityksen osalta kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston määrittämisessä huomioon otetuista arviointiperusteista — — " (valituksenalaisen tuomion 273 kohta).

32. Vaikka olisi voinut ajatella, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin piti näitä havaintoja riittävänä syynä hylätä kanneperuste, joka koski päätöksen perustelujen riittämättömyyttä sakkojen suuruuden määräämisen osalta, se on kuitenkin esittänyt vielä muita huomautuksia. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on siis todennut, että "jos silloin kun kunkin sakon suuruus määrätään ottamalla järjestelmällisesti huomioon tietyt tarkat tiedot, kuten tässä asiassa, päätöksessä mainittaisiin kaikki nämä tekijät, yritykset voisivat paremmin arvioida, onko komissio tehnyt virheitä yksittäisten sakkojen määrää vahvistaessaan ja onko kunkin yksittäisen sakon määrä perusteltu suhteessa sovellettuihin yleisiin perusteisiin" (valituksenalaisen tuomion 275 kohta). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on seuraavaksi

todennut, että koska kunkin yksittäisen sakon määrä ei ollut seurausta käytettyjen tekijöiden tiukan matemaattisesta soveltamisesta, kyseisten tekijöiden ilmaiseminen ei olisi aiheuttanut ongelmia EY:n perustamissopimuksen 214 artiklassa (josta on tullut EY 287 artikla) liikesalaisuuksien osalta asetettujen vaatimusten kannalta, mistä todistaa lisäksi se, että tiedot ilmoitettiin päätöksen tekopäivänä pidetyssä lehdistötilaisuudessa.

33. Samalla kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, että komissio oli päättänyt paljastaa lehdistölle tietoja, jotka eivät ilmenneet itse päätöksestä, se on muistuttanut, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan päätöksen perustelujen on oltava itse päätöksessä ja että myöhemmät selitykset voidaan ottaa huomioon vain poikkeuksellisissa olosuhteissa.

34. Seuraavaksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on palannut tarkastelemaan päätöksessä sakkojen suuruuden määräämisen osalta esitettyjä perusteluja ja todennut, että perustelut ovat vähintäänkin yhtä yksityiskohtaisia kuin komission aikaisemmissa, samanlaisia kilpailusääntöjen rikkomisia koskevissa päätöksissä, jotka on aikoinaan alistettu yhteisöjen tuomioistuinten harjoittaman valvonnan kohteeksi mutta joita nämä tuomioistuimet eivät ole arvostelleet tältä osin, vaikka perustelujen puuttuminen on viran puolesta huomioon otettava seikka.

35. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ensimmäisen kerran vasta vuonna 1995 antamissaan tuomioissa, jotka koskivat kanteita, jotka oli nostettu komission päätöksestä, jossa määrättiin seuraamuksia betoniteräsverkkoalan kartellista [8] (jäljempänä betoniteräsverkkotuomiot), korostanut "olevan toivottavaa, että yritykset saisivat yksityiskohtaisesti tietää niille määrättyjen sakkojen laskentatavan, ilman että niiden olisi tämän vuoksi nostettava kanne komission päätöksestä" (valituksenalaisen tuomion 277 kohta).

36. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan tästä vuonna 1995 alulle pannusta oikeuskäytännöstä ilmenee, että "kun komissio toteaa päätöksessä, että yhteisön kilpailusääntöjä on rikottu, ja määrää rikkomiseen osallistuneille yrityksille sakkoja siten, että se ottaa sakkojen määrää vahvistaessaan järjestelmällisesti huomioon tietyt perusseikat, sen on mainittava nämä seikat itse päätöksessä, jotta ne, joille päätös on osoitettu, voivat tarkastaa, onko sakkojen taso perusteltu, ja arvioida mahdollisen syrjinnän olemassaoloa".

37. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan sen vuoksi, ettei päätös noudata tätä vaatimusta, ei kuitenkaan ole perusteltua kumota määrättyjä sakkoja kokonaan tai osittain, kun otetaan huomioon, että betoniteräsverkkotuomiot olivat uudenlaisia ja että komissio oli oikeudenkäyntimenettelyssä osoittautunut halukkaaksi esittämään kaikki sakkojen laskentatapaa koskevat asiaan vaikuttavat tiedot.

8 — Asia T-148/89, Tréfilunion v. komissio, tuomio 6.4.1995 (Kok. 1995, s. II-1063).

38. Valittajat arvostelevat tätä päättelyä ankarasti, sillä niiden mukaan se on ristiriitainen. Valittajien mielestä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei voinut oikeudelliseen virheeseen syyllistymättä samanaikaisesti todeta, ettei päätöksessä ollut tiettyjä numerotietoja, ja vahvistaa oikeuskäytäntöään, jonka mukaan silloin, kun komissio on — kuten nyt esillä olevassa asiassa — ottanut järjestelmällisesti huomioon tiettyjä seikkoja, sen on saatettava ne päätöksen adressaattien tietoon numeromääräisinä, sekä päätellä, ettei päätöksen pätevyys kyseenalaistunut, vaikkei päätöksessä ollut kyseisiä tietoja.

39. Tämän ristiriitaisuuden lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättelyssä on valittajien mukaan kahdella tavalla loukattu yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä kehitettyjä periaatteita.

40. Ensimmäinen loukkaus johtuu siitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on uskonut, että sillä on toimivalta rajoittaa jälkikäteen sellaisen tulkinnan ajallisia vaikutuksia, joka koskee EY:n perustamissopimuksen 190 artiklassa (josta on tullut EY 253 artikla) asetettuja vaatimuksia sakkojen määräämisen osalta ja jonka se on omaksunut betoniteräsverkkotuomioissaan, vaikka yhteisöjen tuomioistuin on aina katsonut, että tulkinta, jonka tuomioistuin omaksuu yhteisön oikeusnormin osalta, vaikuttaa taannehtivasti, jollei itse siinä tuomiossa, jossa tulkinta omaksutaan, ole toisin määrätty. Toinen loukkaus johtuu siitä, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi saanut — kaiken lisäksi itse mainitsemansa oikeuskäytännön vastaisesti — katsoa, että perustelujen riittämättömyys voidaan "korjata" selvityksillä, joita esitetään samanaikaisesti lehdistötilaisuudessa tai myöhemmin oikeudenkäynnissä.

41. Vastatessaan näihin valittajan väitteisiin ja perusteluihin komissio erottaa toisistaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen eri toteamukset.

42. Komission mielestä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 273 kohdassa [9] katsonut varsinaisesti, että päätöstä oli perusteltu perustamissopimuksen 190 artiklassa asetettujen vaatimusten mukaisesti ja että myöhempiä toteamuksia on pidettävä ainoastaan tuomioistuimen muina lausumina. Myöhempiin toteamuksiin ei sitä paitsi liity mitään ongelmaa, koska komissio oli betoniteräsverkkotuomioiden johdosta jo tammikuussa 1998, eli ennen kuin kartonkimarkkinoiden kartellia koskevissa asioissa annettiin tuomiot, antanut asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättyjen sakkojen laskemista koskevat suuntaviivat saattaakseen oman käytäntönsä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toivomusten mukaiseksi.

43. Komissio huomauttaa lisäksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion antamisen jälkeen joutunut jossain määrin täsmentämään vuodelta 1995 peräisin olevaa oikeuskäytäntöään tuomioissa, jotka se antoi vuonna 1999 teräspalkkialan kilpailunrajoituksia koskevissa asioissa, ja komissio mainitsee tältä osin esimerkkinä asiassa British Steel vastaan komissio 11.3.1999 annetun tuomion, [10] jossa todetaan näin: " — — ensimmäisen oikeus-

9 — Ja muiden tuomioiden vastaavissa kohdissa.

10 — Asia T-151/94, British Steel v. komissio, tuomio 11.3.1999 (Kok. 1999, s. II-629).

asteen tuomioistuin on asiassa T-148/89, Tréfilunion vastaan komissio, 6.4.1995 antamassaan tuomiossa — — katsonut olevan suositeltavaa, että yritykset saavat komission sopivaksi harkitsemalla tavalla yksityiskohtaisesti tietää niille määrättyjen sakkojen laskentatavan, jotta ne voivat määrittää kantansa tietoisina kaikista seikoista ilman, että niiden on tästä syystä nostettava kanne kyseistä päätöstä vastaan. Tämä pätee vielä suuremmalla syyllä silloin, kun komissio on käyttänyt sakkojen laskemiseen yksityiskohtaisia aritmeettisia kaavoja, kuten tässä tapauksessa. Sellaisessa tapauksessa on suotavaa, että asianomaisilla yrityksillä ja tarvittaessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on mahdollisuus tarkastaa, ettei komission käyttämässä menetelmässä ja sen soveltamisen eri vaiheissa ole tapahtunut virheitä ja että ne ovat sopusoinnussa sakkoasioihin sovellettavien säännösten ja periaatteiden, erityisesti yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa" (tuomion 626 ja 627 kohta).

44. "On kuitenkin syytä korostaa, että tällaiset asianosaisen tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen pyynnöstä sen työjärjestyksen 64 ja 65 artiklan nojalla toimitetut numerotiedot *eivät ole riidanalaisen päätöksen jälkikäteisiä lisäperusteluja, vaan ne ilmaisevat numeroina riidanalaisessa päätöksessä sanallisesti ilmaistut perusteet, mikäli ne itsessään ovat sellaisia, että ne on mahdollista ilmaista määrällisesti.* Vaikka riidanalaisessa päätöksessä ei tässä tapauksessa lausuta sakkojen laskentatavasta, komissio on oikeudenkäynnin aikana toimittanut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen pyynnöstä numerotietoja etenkin sakkojen erittelystä yritysten eri rikkomisten kesken. Tästä seuraa, että — — päätöksen perustelut eivät ole puutteelliset" [11] (em. asia British Steel v. komissio, tuomion 628—630 kohta).

11 — Kursivointi tässä.

45. Komissio katsoo vielä, että jos päätös, jossa määrätään sakkoja, ei sisällä kaikkia niitä tietoja, joita ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on pitänyt toivottavina, kysymys voi olla vain hyvän hallinnon periaatteen loukkaamisesta, joka ei sellaisenaan tee perustelluksi päätöksen kumoamista, joten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättelyssä ei voida havaita mitään epäjohdonmukaisuutta.

46. On kysyttävä, miten pitäisi arvioida niitä toteamuksia, joilla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on hylännyt valittajien väitteen, jonka mukaan komissio ei ole perustellut niille määrättyjä sakkoja perustamissopimuksen 190 artiklassa asettettujen vaatimusten mukaisesti.

47. Onko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ollut epäjohdonmukainen siten, että se on tulkinnut tätä artiklaa tietyllä tavalla mutta kieltäytynyt tekemästä tulkinnan edellyttämiä päätelmiä, kuten valittaja väittää, vai onko sen päättely monimutkaisuudestaan ja monivivahteisuudestaan huolimatta johdonmukainen, kuten komissio väittää?

48. Minun on omasta puolestani tunnustettava, että minun on vaikea pitää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen perusteluja täysin suoraviivaisina ja moitteettoman loogisina. Mielestäni valittajan väitteitä on vaikea hylätä suoralta kädeltä, ja sekä se, miten komissio ponnistelee saadakseen koottua ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen eri toteamuksista täysin järkevän kokonaisuuden, mikä ei todellakaan ole helppo tehtävä, että ne melko

työläät muutokset, joita edellä mainitussa asiassa British Steel vastaan komissio annetussa tuomiossa on tehty, ovat pelkästään omiaan vahvistamaan tätä vaikutelmaa.

49. On kuitenkin todettava, että komissio on saattanut tuomioistuimen hankalaan tilanteeseen antamalla lehdistölle sakkojen laskentatavasta eräitä sellaisia konkreettisia tietoja, joita ei ollut maksuvelvollisille yrityksille osoitetussa päätöksessä. Näiden lisätietojen merkitystä ei kuitenkaan pidä liioitella.

50. On nimittäin todettava yhtäältä, että lehdistötiedote, jonka komissio julkaisi päätöksen tekoajankohtana, ei sisältänyt kyseisiä numerotietoja, ja toisaalta, että kilpailuasioista vastaava komission jäsen ei komission samana ajankohtana pitämässä lehdistötilaisuudessa myöskään maininnut kaikkia niitä numerotietoja, joiden ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut puuttuvan päätöksestä.

51. Sikäli kuin 15.7.1994 julkaistusta Bulletin de l'agence Europesta ja joistakin lehtiartikkeleista, jotka eräs valittajista eli Cascades oli liittänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle esittämäänsä kannekirjelmään, voidaan päätellä, komission jäsen oli täsmentänyt, että Storan ja Renan sakkoa oli alennettu kahdella kolmasosalla (sen sijaan, että niiden "sakkoja alennettiin huomattavasti", kuten päätöksessä on todettu) ja kahdeksan muun jäsenen sakkoa yhdellä kolmasosalla (sen sijaan, että niiden "sakoista tehtiin suhteessa pienempi alennus"). Komission jäsen oli vielä todennut, että muille yrityksille määrätyt sakot "olivat noin 9 prosenttia niiden liikevaihdosta yhteisössä" (prosenttimäärää 7,5 ei mainittu). Komission jäsen oli lisäksi maininnut eri yrityksille määrättyjen sakkojen määrät.

52. On siis todettava, että lisätiedot eivät ole päätöksessä mainittuihin tietoihin nähden niin huomattavia kuin valittajat väittävät.

53. Hämmennys, joka syntyy tarkasteltaessa päättelyä, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kehittänyt hylätäkseen perustamissopimuksen 190 artiklan rikkomista koskevan kanneperusteen, johtuu siitä, että päätöksen perusteluja tarkastellaan kahdessa peräkkäisessä vaiheessa, joissa samoille perusteluille asetetaan kaksi eri vaatimustasoa, joista ensimmäinen on jälkimmäistä selvästi matalampi. Näyttää siltä, että tämä kaksivaiheinen tarkastelu on osoitus ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen halusta erottaa toisistaan kaksi sellaisten tietojen tyyppiä, jotka seuraamuksen kohteeksi joutuneen yrityksen on voitava saada selville päätöksestä; kysymys on ensinnäkin tiedoista, jotka koskevat sen kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa ja vakavuutta, johon yrityksen väitetään syyllistyneen, ja toiseksi tiedoista, jotka koskevat yritykselle määrätyn sakon laskentatapaa.

54. Valittajat eivät ole todella arvostelleet ensimmäistä vaihetta, jota koskevat päätelmät sisältyvät valituksenalaisen tuomion perusteluosan 273 kohtaan,[12] ja niiden olisikin ollut vaikea arvostella sitä. Toinen vaihe, joka päättyy valituksenalaisen tuomion 279 kohdassa[13] ja johon valittajien moitteet keskittyvät ja jonka komissio katsoo muodostuvan pelkästään tuomioistuimen muista lausumista, sitä vastoin on ongelmallinen johdonmukaisuutensa kannalta. On nimittäin vaikea nähdä, miten voidaan sovittaa yhteen ensinnäkin toteamus, jonka mukaan silloin, kun komissio on sakkojen määrää vahvistaessaan ottanut tietyt perusseikat järjestelmällisesti huomioon, sen *täytyy* mainita nämä seikat itse päätöksessä, "jotta ne, joille päätös on osoitettu, voivat tarkastaa, onko sakkojen taso perusteltu, ja arvioida mahdollisen syrjinnän olemassaoloa", sekä toiseksi toteamus, että sakot on nyt esillä olevassa asiassa todella vahvistettu tällä tavalla, kolmanneksi toteamus, että kyseisiä seikkoja ei ole mainittu päätöksessä, ja neljänneksi toteamus, että päätöksen perustelut eivät ole riittämättömät.

55. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kuitenkin yrittää sovittaa näitä toteamuksia yhteen vetoamalla erityisiin olosuhteisiin, joina se piti sitä, että laskentaan vaikuttaneet tekijät ilmoitettiin oikeudenkäynnin yhteydessä, ja sitä, että betoniteräsverkkotuomioissa oli omaksuttu uudenlainen tulkinta perustamissopimuksen 190 artiklasta. Näin tehdessään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kuitenkin tosiasiallisesti antautuu alttiiksi kahdelle valittajien esittämälle vastaväitteelle. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on itsekin muistuttanut, vakiintuneessa oikeuskäytännössä on nimittäin yhtäältä katsottu, että muutamia julkista hallintoa koskevaan oikeuteen rajoittuvia erityistilanteita lukuun ottamatta perustelujen riittämättömyyttä ei ole mahdollista korjata lisätiedoilla, jotka esitetään myöhemmin tuomioistuimessa. Toisaalta vakiintuneessa oikeuskäytännössä on katsottu, että tuomioistuimen omaksumaa tulkintaa voidaan rajoittaa ajallisesti ensinnäkin vain poikkeustilanteissa ja vain sellaisten pakottavien syiden vuoksi, jotka liittyvät erityisesti oikeusvarmuuden asettamiin vaatimuksiin, ja että rajoituksesta voidaan toiseksi päättää vain siinä tuomiossa, johon kyseinen tulkinta sisältyy; nämä edellytykset eivät selvästikään täyty siltä osin kuin on kysymys betoniteräsverkkotuomioista.

56. On näin ollen todettava, että jos komission perusteluvelvollisuus todella edellytti, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomionsa 272 kohdassa ja muiden tuomioiden vastaavissa kohdissa mainitsemat tiedot olisi pitänyt sisällyttää itse päätökseen, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt katsoa, että päätöksen perustelut olivat riittämättömät.

57. En kuitenkaan ole sitä mieltä, että komission olisi pitänyt ilmoittaa kyseiset numerotiedot päätöksessään. On nimittäin kysyttävä, mikä on perustamissopimuksen 190 artiklassa ilmaistun perusteluvelvollisuuden ulottuvuus siinä erityistapauksessa, että kysymys on päätöksestä, jossa määrätään sakko.

58. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on huomauttanut asiaankuuluvasti, että tällaisen päätöksen perusteluissa on annettava yritykselle, jota asia koskee, riittävät tiedot sen arvioimiseksi, onko päätös asianmukainen vai onko siinä

12 — Ja muiden tuomioiden vastaavaan kohtaan.

13 — Ja muiden tuomioiden vastaavissa kohdissa.

mahdollisesti sellainen virhe, jonka perusteella sen pätevyys voidaan riitauttaa, eli perustelujen on mahdollistettava se, että kyseisellä yrityksellä on tiedossaan riittävästi seikkoja sen arvioimiseksi, onko asia syytä saattaa tuomioistuimen valvottavaksi kanteella. Perustelujen on myös tietenkin mahdollistettava se, että tuomioistuin voi harjoittaa laillisuusvalvontaa. Tässä valvonnassa on puolestaan kunnioitettava sitä laajaa harkintavaltaa, jota komissiolla on oikeuskäytännön mukaan. Ei siis ole johdonmukaista vaatia, että tällainen päätös on perusteltava erityisen yksityiskohtaiseksi, koska tuomioistuin ei voi siinäkään tapauksessa, että ne syyt, joihin komissio on perustanut kantansa, ovat tiedossa, ottaa näitä syitä huomioon päätöksen kumoamiseksi.

59. Pitää paikkansa, että komission on siitä huolimatta, että sillä on erittäin laaja harkintavalta sakon määrää vahvistaessaan, kuitenkin noudatettava tiettyjä sääntöjä. Näistä säännöistä on joko säädetty asetuksessa N:o 17, johon komission toimivalta määrätä sakkoja perustuu, tai ne ilmenevät oikeuskäytännöstä siinä kehitettyjen yleisten periaatteiden välityksellä. Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaan "sakon suuruutta määriteltäessä on otettava huomioon rikkomuksen vakavuuden lisäksi sen kesto".

60. Komission on siis selvitettävä päätöksessään, kuinka pitkään kilpailusääntöjen rikkominen on sen käsityksen mukaan kestänyt, ja esitettävä arvio rikkomisen vakavuudesta, sillä kuten edellä mainitussa asiassa SPO ym. vastaan komissio annetussa määräyksessä,[14] johon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on viitannut, on korostettu, "kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuusaste riippuu erittäin lukuisista seikoista, jollaisia ovat muun muassa asiaan liittyvät erityisolosuhteet, asiayhteys ja sakkojen varoittava vaikutus, mutta huomioon otettavista perusteista ei ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa".

61. Tätä määräystä tarkasteltaessa on silmiinpistävää, ettei yhteisöjen tuomioistuin ole halunnut asettaa komissiolle tiukkoja rajoja edes siltä osin kuin on kysymys siitä, minkäluonteisia arviointiperusteita on otettava huomioon.

62. Tästä seuraa *sitäkin suuremmalla syyllä*, ettei komissiota voida velvoittaa paljastamaan liikevaihtoon sovelletun prosenttimäärän tai hyväksytyn alennuksen prosenttimäärän kaltaisia numerotietoja, joita se on käyttänyt *kiintopisteinä tai suuntaviivoina valmisteluvaiheessa* erityisesti silloin, kun se on suhteuttanut toisiinsa sakkoja, joita määrätään useille yrityksille, joista toiset ovat osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen aktiivisemmin kuin toiset.

63. Vaikka komissio olisi valmisteluvaiheessa käyttänyt joitakin numeromääräisiä arviointiperusteita, sen on voitava muokata sakkoa tavoitellun varoittavan vaikutuksen saavuttamiseksi ilman, että sen olisi

14 — Jossa omaksuttu kanta on vahvistettu em. asiassa Ferriere Nord v. komissio annetussa tuomiossa, 33 kohta.

ilmaistava tämä tekijä lukumääräisenä. Yhteisöjen tuomioistuimen komissiolle tunnustaman harkintavallan laajuus vaatii hylkäämään yritysten vaatimuksen, että seuraamusten määräämistä koskevan toimivallan käytössä on rajoituttava noudattamaan matemaattisten kaavojen logiikkaa.

64. On lisäksi estettävä se, että sakoista tulisi ennakoitavia eli että yritykset pystyisivät komission aikaisemmissa päätöksissään käyttämien numerotietojen perusteella tekemään kustannus-hyötylaskelmia, jos ne yrittävät ennen kartellin muodostamista koskevan päätöksen tekoa määrittää niille mahdollisesti määrättävän sakon suuruutta vertaamalla sakkoja hyötyyn, jota markkinoiden jakamisesta tai yhteisten hintojen vahvistamisesta saattaa syntyä.

65. Yhteisön oikeuden yleisiä periaatteita on tietenkin edelleen sovellettava. Kun komissio määrää seuraamuksia samaan kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneille yrityksille, sen on siis noudatettava yhdenvertaisuusperiaatetta, joka edellyttää, että samanlaisia tilanteita on kohdeltava samalla tavalla ja erilaisia tilanteita eri tavalla.

66. Komission on siis tuotava esiin ne syyt, joiden vuoksi se on käsitellyt samaan kartelliin osallistuneita eri tavalla sakkojen suuruutta vahvistaessaan. On kuitenkin katsottava, ettei komissiolla ole velvollisuutta julkaista "erottelukertoimia", ja sitäkin suuremmalla syyllä on katsottava, ettei sillä ole velvollisuutta selittää päätöksessään, miksi eräitä sakkoja on alennettu kahdella kolmasosalla eikä kolmella neljäsosalla tai puolella.

67. Nämä ovat mielestäni ne seikat, joita päätöksessä on ehdottomasti perusteltava ja joiden osalta perustelujen on täytettävä yrityksen ja tuomioistuimen tarpeet. Komissiolla on tietenkin vapaus sisällyttää päätöksensä nämä minimivaatimukset ylittäviä perusteluja niin halutessaan, ja se voi tietyissä tapauksissa olla toivottavaa, kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut. Niin kauan kuin vähimmäistaso ylittyy, ei kuitenkaan pidä eikä yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö huomioon ottaen myöskään voida katsoa, että perustamissopimuksen 190 artiklaa olisi rikottu, ja mielestäni ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ollut väärässä yrittäessään asettaa päätöksen perusteluille ankarampia vaatimuksia kuin ne, joita se on mielestään voinut muotoilla betoniteräsverkkotuomioissaan.

68. Tässä yhteydessä on vielä varmistuttava siitä, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt katsoa, että perustamissopimuksen 190 artiklasta ilmenevät vähimmäisvaatimukset eivät olleet täyttyneet nyt esillä olevassa asiassa. Olen tältä osin sitä mieltä, että päätöksessä on täysin selvästi tuotu esiin, miten komissio on arvioinut kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta (päätöksen 167 ja 168 perustelukappale), ja totean, että yritysten erilaista kohtelua ja erilaisen kohtelun oikeuttamisperusteita on riittävästi selvitetty päätöksen 169—172 perustelukappaleessa. Se, että jossain määrin tarkempia tietoja on myöhemmin tuotu esiin edellä kuvailluissa olosuhteissa, ei

aseta kyseenalaiseksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamusta, jonka mukaan itse päätökseen sisältyneet perustelut vastaavat perustamissopimuksen 190 artiklassa asetettuja vaatimuksia.

69. On tietenkin todettava, että jos tiettyjen numerotietojen ilmaisemiselle ei komission mielestä ole estettä, sen on ilmaistava kyseiset tiedot itse päätöksessä. Sitä, että komissio on nyt esillä olevassa asiassa tehnyt tiettyjä — tosin suppeita — lisätäsmennyksiä lehdistötilaisuudessa, voidaan tietenkin moittia, mutta sen vuoksi ei ole perusteltua katsoa, että perustelut ovat riittämättömät tai että sakkoja pitäisi alentaa.

70. Lopuksi on vielä todettava, ettei se, ettei mielestäni ole syytä hyväksyä tiettyjä valituksenalaiseen tuomioon sisältyviä perusteluja, merkitse, että tuomio olisi kumottava. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä nimittäin ilmenee, että "vaikka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion perustelut ovat yhteisön oikeuden vastaisia, valitus on hylättävä, jos tuomiolauselma on muiden oikeudellisten perusteiden johdosta perusteltu".[15] Valitusperuste, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on rikkonut perustamissopimuksen 190 artiklaa kieltäytyessään katsomasta, että päätöksen perustelut ovat riittämättömät sakkojen suuruuden osalta, on näin ollen hylättävä.

15 — Asia C-30/91 P, Lestelle v. komissio, tuomio 9.6.1992 (Kok. 1992, s. I-3755, 28 kohta).

Toinen valitusperuste

71. MoDo ja muut tähän valitusperusteeseen vedonneet valittajat[16] väittävät pääasiallisesti, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen katsoessaan, ettei sen oma päätelmä, jonka mukaan komissio ei ollut näyttänyt toteen kaikkia kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutuksia, joihin se oli vedonnut, voinut vaikuttaa tuntuvasti sen arvioon kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuudesta eikä näin ollen myöskään voinut johtaa sakon alentamiseen.

72. Yksi valittajista eli Cascades väittää lisäksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tulkinnut virheellisesti käsitettä "kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset markkinoihin", joka oli otettu huomioon sakkojen suuruutta määrättäessä. Lisäksi oikeudellinen luonnehdinta, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on omaksunut eräiden niiden "vaikutusten" osalta, joita komissio väittää aiheutuneen, on virheellinen.

73. Valittajat väittävät, että vaikka yhteisöjen tuomioistuimen olisi katsottava, että tulkinta, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on omaksunut käsitteen "kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset markkinoihin" osalta, on oikea, valituksenalainen tuomio on joka tapauksessa kumottava sen vuoksi, että se on suhteellisuusperiaatteen vastainen, koska sakko on siinä pysytetty entisen tasoisena siitä huolimatta, että ensimmäisen oikeusasteen

16 — Cascades (C-279/98 P), Moritz J. Weig GmbH & Co. KG (C-280/98 P), Stora (C-286/98 P) ja Metsä-Serla Sales Oy (C-298/98 P).

tuomioistuin on itse tunnustanut, että ainoastaan osa niistä vaikutuksista, joita komissio on väittänyt aiheutuneen, on näytetty toteen.

74. MoDo, joka on erityisesti kehitellyt tätä väitettä, katsoo, että koska tosiseikat ovat huomattavasti vähemmän vakavia kuin komissio oli ottanut huomioon, sakon alentamatta jättäminen merkitsee väistämättä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on päättänyt omia itselleen komission poliittisen tehtävän ja määrätä käytännössä huomattavasti ankaramman seuraamuksen lievemmästä kilpailusääntöjen rikkomisesta. MoDo katsoo, että tämä on oikeudenvastaista, tai se katsoo toissijaisesti, että tämä on oikeudenvastaista, jollei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin nimenomaisesti mainitse, että se toteuttaa poikkeuksellisen toimenpiteen, eikä tuo esiin syitä, joiden vuoksi toimenpide on perusteltu.

75. Ennen kuin tämän valitusperusteen merkitystä voidaan tarkastella, on ensiksi tutkittava, millä tavalla kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutuksia koskevaa kysymystä on tarkasteltu päätöksessä ja sen jälkeen valituksenalaisessa tuomiossa.

76. Komissio on päätöksensä 133 ja 134 perustelukappaleessa tarkastellut kartellin jäsenten tavoittelemaa päämäärää, joka komission mukaan oli "säännellä markkinoita keinotekoisesti ja salaisesti ja sovittaa yhteen kartellin jäsenten käyttäytyminen sen varmistamiseksi, että niiden yhdenmukaistetut hinta-aloitteet onnistuvat".

77. Komissio on päätöksensä 135 perustelukohdassa jatkanut päättelyään seuraavasti:

"Koska kartellilla oli selvästi kilpailunvastainen tarkoitus, 85 artiklan 1 kohdan soveltamiseksi ei ole ehdottoman välttämätöntä, että komissio näyttää toteen, että kartellilla on ollut tuntuva vaikutus markkinaolosuhteisiin.

Nyt esillä olevassa on kuitenkin näytetty toteen, että kilpailuun on kohdistunut tietty — ja epäedullinen — vaikutus."

78. On siis ollut tarpeetonta, että komissio on perustamissopimuksessa kielletyn kartellin *olemassaolon* toteen näyttämiseksi tarkastellut seuraavaksi päätöksensä 135—137 perustelukappaleessa kartellin vaikutuksia.

79. Sen jälkeen komissio on päätöksensä 168 perustelukappaleessa, jossa perustellaan sakkojen yleistä tasoa, luetellut seitsemän seikkaa osoittaakseen, että sakkojen yleinen taso on perusteltu. Viimeinen näistä seikoista on se, että "kartelli oli pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa".

80. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut, että "tällä viitataan niihin vaikutuksiin, joita päätöksen 1 artiklassa todetulla rikkomisella on ollut markkinoihin" (valituksenalaisen tuomion 292 kohta). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on seuraavaksi tarkastellut sitä, miten komissio on lainvastaisen kartellin olemassaoloa toteen näyttäessään arvioinut salaisen hintayhteistyön vaikutuksia.

81. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, että ensimmäiseen vaikutusten tyyppiin, jonka komissio oli ottanut huomioon ja jota valittaja ei ole kiistänyt, kuuluvia vaikutuksia oli tosiasiallisesti ollut olemassa. Tämä vaikutusten tyyppi muodostui "siitä, että sovitut hinnankorotukset on tosiasiallisesti ilmoitettu asiakkaille. Uusia hintoja on siten käytetty perustana käytäessä asiakaskohtaisia neuvotteluja myyntihinnoista" (valituksenalaisen tuomion 297 kohta).

82. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on sitä vastoin katsonut, että komissio oli näyttänyt ainoastaan *osittain* toteen toisen vaikutusten tyypin olemassaolon eli ilmoitettuja hintoja koskeneiden korotusten ja markkinahintojen välisen "vahvan lineaarisen yhteyden".

83. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole hyväksynyt komission toteamusta, "jonka mukaan myyntihintojen taso olisi ollut alempi, jos tuottajien välillä ei olisi ollut salaista yhteistyötä" (valituksenalaisen tuomion 304 kohta). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tässä yhteydessä myös katsonut, että komission viittaus tuottajien omiin ilmoituksiin ei näin ollen ole riittävä peruste päätellä, että kartelli olisi pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa.

84. Tehdessään yhteenvetoa päätelmistään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, että komission esiin tuomat kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset on näytetty toteen vain osittain, ja ilmoittanut, että se tarkastelee tämän päätelmän merkitystä arvioidessaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta sakkoja koskevan täyden harkintavaltansa nojalla (valituksenalaisen tuomion 307 kohta).

85. Päättelynsä tähän vaiheeseen päästyään (valituksenalaisen tuomion 358 kohta) ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei kuitenkaan ole katsonut, että komission vahvistaman sakkojen yleisen tason alentaminen olisi perusteltua kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutuksista tehtyjen toteamusten vuoksi.

86. On kysyttävä, miten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on arvioinut, onko sakkojen yleinen taso perusteltu vai ei. Kuten edellä on jo todettu ensimmäisen valitusperusteen yhteydessä, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tukeutunut päättelyssään yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön, jonka mukaan "kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuusaste riippuu erittäin lukuisista seikoista, jollaisia ovat muun muassa asiaan liittyvät erityisolosuhteet, asiayhteys ja sakkojen varoittava vaikutus, mutta

huomioon otettavista perusteista ei ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa". [17]

87. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on muistuttanut, että komissio oli määrännyt sakkojen yleisen tason ottaen huomioon rikkomisen keston ja seuraavat seikat (päätöksen 168 perustelukappale):

"— salainen yhteistyö hintojen vahvistamisessa ja markkinaosuuksien jakaminen ovat sellaisenaan kilpailusääntöjen vakavaa rikkomista,

— kartelli kattoi melkein koko yhteisön alueen,

— yhteisön kartonkimarkkinat ovat merkittävä teollisuudenala, jonka kokonaisliikevaihto on vuodessa noin 2,5 miljardia ecua,

— rikkomiseen osallistuneet yritykset edustavat käytännöllisesti katsoen koko markkinoita,

— kartelli toimi säännöllisten ja vakiintuneeksi tavaksi muodostuneiden kokousten muodossa, joiden tarkoituksena oli yhteisön kartonkimarkkinoiden yksityiskohtainen säätely,

— salaisen yhteistyön todellisen luonteen ja ulottuvuuden peittämiseksi toteutettiin huolellisesti suunniteltuja toimia (PWG:n ja JMC:n kokouksia koskevia virallisia pöytäkirjoja ja asiakirjoja ei ole; osallistujia kehotettiin olemaan tekemättä muistiinpanoja; hinnankorotuksista ilmoittavien kirjeiden ajoitus ja järjestys suunniteltiin siten, että korotusten voitiin väittää olevan vain 'toisten seurailua', jne.),

— kartelli oli pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa." [18]

88. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on seuraavaksi korostanut, että komissio voi perustellusti ottaa huomioon, että yhteisön kilpailusääntöjen selvät rikkomiset ovat vielä melko yleisiä, joten se voi korottaa sakkojen tasoa niiden varoittavan vaikutuksen vahvistamiseksi.

17 — Em. asia SPO ym. v. komissio, määräyksen 54 kohta ja em. asia Ferriere Nord v. komissio, tuomion 33 kohta.

18 — Valituksenalaisen tuomion 353 kohta.

89. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan komissio on aiheellisesti korostanut, että tälle asialle ominaisten olosuhteiden vuoksi ei voida suoraan vertailla tässä päätöksessä käytettyä sakkojen yleistä tasoa ja komission aikaisemmassa päätöskäytännössä käytettyjä tasoja; aiempaa päätöskäytäntöä edustaa erityisesti ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 23 päivänä huhtikuuta 1986 tehty komission päätös 86/398/ETY (asia IV/31.149 — Polypropeeni) [19] (jäljempänä polypropeenipäätös). Toisin kuin polypropeenipäätökseen johtaneessa asiassa, tässä asiassa ei nimittäin ole voitu ottaa huomioon *mitään yleisiä lieventäviä asianhaaroja* sakkojen yleisen tason alentamiseksi.

90. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on edelleen todennut, että "*salaisen yhteistyön peittämiseksi toteutetut toimenpiteet* osoittavat, että kyseiset yritykset olivat täysin tietoisia toimintansa lainvastaisuudesta. Komissio on näin ollen voinut ottaa nämä toimenpiteet huomioon rikkomisen vakavuutta arvioidessaan, koska ne ovat sellainen erityisen vakava osa kilpailusääntöjen rikkomista, *joka erottaa tämän rikkomisen komission aikaisemmin toteamista rikkomisista*". [20]

91. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on vielä korostanut kilpailusääntöjen rikkomisen pitkää kestoa ja ilmeisyyttä ja sitä, että se on tapahtunut siitä huolimatta, että komission aikaisempi päätöskäytäntö ja erityisesti polypropeenipäätös olisi pitänyt ymmärtää varoitukseksi.

92. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on näiden seikkojen perusteella katsonut, että päätöksen 168 perustelukappaleessa mainitut perusteet (jotka on mainittu edellä 87 kohdassa) osoittavat komission vahvistaman sakkojen yleisen tason perustelluksi (valituksenalaisen tuomion 358 kohta).

93. Kartellin *vaikutuksista* ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on vielä todennut seuraavaa:

"Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tosin edellä jo todennut, että ne salaisen hintayhteistyön *vaikutukset*, joita komissio käytti perustana sakkojen yleistä tasoa määrätessään, on näytetty toteen vain osittain. Edellä oleva huomioon ottaen tällä päätelmällä ei kuitenkaan ole tuntuvaa vaikutusta todetun kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden arviointiin. Jo sen perusteella, että yritykset tosiasiallisesti ilmoittivat sovituista hinnankorotuksista ja että näin ilmoitettuja hintoja käytettiin perustana asiakaskohtaisia myyntihintoja vahvistettaessa, voidaan todeta, että sekä salaisen hintayhteistyön tarkoituksena että sen *vaikutuksena* oli vakava kilpailun rajoittaminen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo täyden harkintavaltansa nojalla, että komission vahvistaman sakkojen yleisen tason minkäänlainen

19 — EYVL L 230, s. 1.
20 — Kursivointi tässä.

alentaminen ei ole perusteltua kilpailusääntöjen rikkomisen *vaikutuksista* tehtyjen toteamusten vuoksi." [21]

Mikä merkitys niille vaikutuksille, joita kilpailusääntöjen rikkomisella on markkinoihin, on annettava rikkomisen vakavuutta arvioitaessa?

94. Aluksi on pakko todeta, että valituksenalaisesta tuomiosta ilmenee kiistattomasti, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on vastannut yksityiskohtaisesti ja monivivahteisesti kaikkiin väitteisiin, joihin valittaja on vedonnut siinä tarkoituksessa, että sakko poistettaisiin tai sitä alennettaisiin.

95. Toiseksi on todettava, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole tämän päättelyn yhteydessä mielestäni tehnyt oikeudellista virhettä sen osalta, miten käsitettä "kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset markkinoihin" on tulkittava, eikä sen osalta, mikä asema käsitteelle on annettava arvioitaessa kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutuksia silloin, kun rikkominen on — kuten nyt esillä olevassa asiassa — organisoitu tahallisesti ja kun sillä on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kuvailemat ominaispiirteet.

96. Asetuksen N:o 17 15 artiklassa viitataan "rikkomuksen" kestoon ja vakavuuteen täsmentämättä, että vakavuutta arvioitaessa olisi otettava huomioon markkinoilla tosiasiallisesti saavutetut tulokset eli kyseisen tuotteen ostajille aiheutetut haitat.

97. Seuraavaksi on todettava, että Cascades on väärässä väittäessään, että "on runsaasti oikeuskäytäntöä — — , jonka mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus riippuu useista seikoista ja *erityisesti* siitä, millaisia vaikutuksia rikkomisella on markkinoihin". [22]

98. Tärkeimmissä tuomioissa, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kaiken lisäksi viitannut, on omaksuttu päinvastainen kanta. Yhteisöjen tuomioistuin on jo vuonna 1983 yhdistetyissä asioissa Musique Diffusion française ym. vastaan komissio antamassaan tuomiossa [23] todennut, että "kun komissio arvioi kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta sakon suuruuden määrittämistä varten, sen on otettava huomioon kyseisen tapauksen erityisolosuhteiden lisäksi se asiayhteys, johon kilpailusääntöjen rikkominen sijoittuu, ja huolehdittava siitä, että sen toiminnalla on varoittava vaikutus erityisesti sellaisten kilpailusääntöjen rikkomisten osalta, jotka ovat erityisen haitallisia yhteisön tavoitteiden toteuttamisen kannalta".

99. Yhteisöjen tuomioistuin on edellä mainitussa asiassa SPO ym. vastaan komissio antamassaan määräyksessä, johon ensim-

21 — Vaikutus-sana on tässä kursivoitu joka kerta.

22 — Kursivointi tässä.

23 — Yhdistetyt asiat 100/80—103/80, Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983 (Kok. 1983, s. 1825, 106 kohta; Kok. Ep. VII, s. 133).

mäisen oikeusasteen tuomioistuin on viitannut, ja edellä mainitussa asiassa Ferriere Nord vastaan komissio antamassaan tuomiossa täsmentänyt tätä toteamusta siten, että "kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuusaste riippuu erittäin lukuisista seikoista, jollaisia ovat muun muassa asiaan liittyvät erityisolosuhteet, asiayhteys ja sakkojen varoittava vaikutus, mutta huomioon otettavista perusteista ei ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa".

100. Paitsi että näissä ratkaisuissa ei mitenkään erityisesti painoteta sitä, millaisia vaikutuksia kilpailusääntöjen rikkomisilla on markkinoihin, niissä ei edes mainita tätä seikkaa nimenomaisesti. Kuten MoDo huomauttaa, pitää paikkansa, että yhteisöjen tuomioistuin mainitsee yhdistetyissä asioissa Musique Diffusion française ym. vastaan komissio antamansa tuomion eräässä toisessa kohdassa (129 kohdassa) "[kaikkien sellaisten tekijöiden], jotka voivat vaikuttaa [kilpailusääntöjen rikkomisten] vakavuuden arviointiin", joukossa myös "[hyödyn], jonka [yritykset] ovat saaneet näistä menettelytavoista".

101. Markkinoihin kohdistuvat vaikutukset voidaan siis ottaa huomioon näiden "lukuisten seikkojen" joukossa, mutta niillä on oleellista merkitystä vain silloin, kun on kysymys sopimuksista, päätöksistä tai yhdenmukaistetuista menettelytavoista, joilla *ei* suoraan *pyritä* estämään, rajoittamaan tai vääristämään kilpailua ja jotka siis voivat kuulua perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalaan vain konkreettisten vaikutustensa vuoksi. Lisäksi on todettava, että markkinoihin kohdistuvilla todellisilla vaikutuksilla on suuri merkitys myös silloin, kun arvioidaan, onko määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen käyttäytyminen markkina-aseman väärinkäyttöä.

102. Nyt esillä olevassa asiassa on kuitenkin kiistatonta, että sopimuksella oli kilpailunvastainen tarkoitus, ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut lopullisesti, että yritykset tosiasiallisesti ilmoittivat sovituista hinnankorotuksista ja että ilmoitettuja hintoja käytettiin perustana asiakaskohtaisia myyntihintoja vahvistettaessa. Yritykset ovat siis tehneet *kaiken voitavansa* antaakseen konkreettisen vaikutuksen aikomuksilleen. Siihen, mitä on sen jälkeen tapahtunut tosiasiallisesti toteutuneiden markkinahintojen tasolla, saattoivat vaikuttaa muut, kartellin jäsenten vaikutusvallan ulkopuolella olevat tekijät, kuten yleisen taloustilanteen kehitys, jonkin tietyn sektorin kysynnän kehittyminen, kolmansista maista peräisin oleva tarjonta tai asiakkaiden vastustus.

103. Vaikka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut London Economics -raportin (jäljempänä LE-raportti) perusteella, että "toinen vaikutusten tyyppi" eli ilmoitetun hinnankorotuksen ja markkinahintojen välinen "vahva lineaarinen yhteys" oli olemassa vain osan siitä ajasta, jona kilpailusääntöjä rikottiin, se on kuitenkin lisännyt, että eri ajanjaksojen väliset hintavaihtelut "liittyivät läheisesti kysynnän vaihteluun" (valituksenalaisen tuomion 301 kohta).

104. Ostajien vastustuksen osalta päätöksessä itsessään viitataan konkreettiseen tapaukseen, jossa erästä hinnankorotusta piti lykätä tietyillä markkinoilla sellaisten tärkeiden asiakkaiden osalta, jotka vastus-

tivat korotuksen soveltamisaikataulua (päätöksen 20 perustelukappaleen loppu).

105. Tässä yhteydessä on myös syytä pitää mielessä, että alkusysäyksen komission tutkimukseen ja sen seurauksena tehtyyn päätökseen antoivat British Printing Industries Federationin epävirallinen kantelu (johon liittyi lehdistötiedote) ja Fédération française du cartonnagen epävirallinen kantelu (ks. päätöksen 22 ja 23 perustelukappale).

106. En siis voi yhtyä MoDon kantaan, kun se väittää valituksensa 64 kohdassa, että "lainvastaisella toiminnalla *aikaansaadut* hinnankorotukset merkitsevät sellaista markkinoihin kohdistuvaa oleellista vaikutusta, jota vastaan ne säännöt, joissa kielletään kartellit, on suunnattu". [24] Olen samaten eri mieltä Cascadesin valituksensa 47 kohdassa esittämästä väitteestä, jossa todetaan näin: " — — kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuudella viitataan siihen, kuinka haitallista rikkominen on kartellin jäsenten asiakkaille ja loppujen lopuksi kuluttajille. Yhdenmukaistetun menettelytavan haitallisuus ei — menettelytavan vaikutusten kannalta tarkasteltuna — kuitenkaan riipu menettelytapaan osallistuneiden yritysten asenteesta (ja siitä, ovatko ne panneet yhteistoiminnan täytäntöön), vaan siitä, mikä konkreettinen vaikutus tällä yhteistoiminnalla on markkinaolosuhteisiin."

24 — Kursivointi tässä.

107. Kartellin jäsenet eivät voi hyötyä niiden pyrkimyksiä haitanneista ulkoisista tekijöistä vetoamalla niihin seikkoina, joiden vuoksi on perusteltua alentaa sakkoa.

108. Eräät valittajista väittävät vielä, että kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta määritettäessä huomioon on otettava *ainoastaan* ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mainitsema kolmas vaikutusten tyyppi eli todellisten hintojen ja niiden hintojen ero, *jotka olisi saavutettu ilman salaista yhteistyötä* (ks. esim. Cascadesin valituksen 45 kohta).

109. Tämä kuitenkin tarkoittaa, että sellaisista hypoteettisista laskelmista, jotka perustuvat taloudellisiin "malleihin", joiden erehtymättömyyttä ei ole millään tavalla todistettu, tehdään ratkaiseva tekijä, jonka perusteella päätetään, onko kartellista määrättävä seuraamus vai ei.

110. Minun sallittaneen huomauttaa tässä ohessa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen argumentaatio on tältä osin jossain määrin moniselitteinen. Samalla kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, että komission väitettä, jonka mukaan myyntihintojen taso olisi ollut alempi, jos tuottajien välillä ei olisi ollut salaista yhteistyötä, ei voida hyväksyä, se on katsonut, että LE-raportissa olevan analyysin perusteella "*ei* — — voida todeta, että yhdenmukaistetut hinta-aloitteet *eivät* olisi mahdollistaneet sitä, että tuottajat saavuttivat myyntihinnoissa

tason, joka ylitti sen hintatason, johon olisi päästy vapaan kilpailun vallitessa. Kuten komissio on suullisessa käsittelyssä tähdentänyt, on mahdollista, että salainen yhteistyö on vaikuttanut tuossa analyysissä huomioon otettuihin tekijöihin" [25] (valituksenalaisen tuomion 304 kohta).

111. Cascades väittää vielä, että kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, että "jo sen perusteella, että yritykset tosiasiallisesti ilmoittivat sovituista hinnankorotuksista ja että näin ilmoitettuja hintoja käytettiin perustana asiakaskohtaisia myyntihintoja vahvistettaessa, voidaan todeta, että sekä salaisen hintayhteistyön tarkoituksena että sen vaikutuksena oli vakava kilpailun rajoittaminen", se on sekoittanut "kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutuksen markkinoihin, joka on ainoa relevantti käsite arvioitaessa rikkomisen vakavuutta, ja sen, onko sopimuksella ollut kilpailunvastaisen tavoitteen ohella kilpailua rajoittava vaikutus".

112. Itse sitä vastoin katson, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tässä katkelmassa ainoastaan halunnut korostaa, että siltä osin, kuin on kysymys kartellin vaikutuksista, keskeinen merkitys on annettava sille, miten kartellin jäsenet ovat tosiasiallisesti käyttäytyneet neuvotellessaan tuotteidensa ostajien kanssa.

25 — Kursivointi tässä.

113. Tuomioista, joihin valittajat ovat vedonneet käsityksensä tueksi, on todettava, etteivät myöskään ne osoita, että nyt esillä olevan asian kaltaisissa olosuhteissa ratkaiseva merkitys olisi annettava sille, ettei kartelli ole onnistunut saavuttamaan hintatavoitteitaan "pääasiallisesti" [26] vaan ainoastaan osittain.

114. Asiassa Hasselblad vastaan komissio 21.2.1984 annettu tuomio [27] koski *yksinmyyntisopimusta*, jonka kilpailunvastainen vaikutus piti näin ollen näyttää toteen. Yhteisöjen tuomioistuin pysytti komission päätöksen pääosiltaan. Sakkoa alennettiin kolmesta syystä. Eräs päätöksen artiklan kumottiin eräiltä osin ja tietyn ajanjakson osalta, koska moitittua sopimusehtoa ei ollut ennen tiettyä päivämäärää tehdyissä sopimuksissa (kyseisen tuomion 40 kohta). Sopimusehdon, jolla Hasselblad-kameroille annettua takuuta pidennettiin yhdestä vuodesta kahteen ja jonka mukaan yritys sitoutui korjaamaan kamerat vuorokauden kuluessa, ei katsottu rajoittavan rinnakkaistuontina tuotujen kameroiden tarjontaa (tuomion 34 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin katsoi vielä, ettei kantaja ollut suuryritys (tuomion 57 kohta).

115. Nämä toteamukset koskivat siis vain joitakin kyseisten jälleenmyyntisopimusten nimenomaisia määräyksiä eivätkä sitä

26 — Tässä yhteydessä on huomautettava, että se, miten komissio on käyttänyt tätä sanaa, osoittaa selvästi, ettei myöskään se ole katsonut, että kartelli oli saavuttanut kaikki tavoitteensa.

27 — Asia 86/82, Hasselblad v. komissio, tuomio 21.2.1984 (Kok. 1984, s. 883).

yleisluonteista ongelmaa, mikä merkitys on annettava niille vaikutuksille, joita sopimuksilla on markkinaolosuhteisiin, erityisesti hintoihin.

116. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi sitä vastoin, että sopimusehto, jolla jälleenmyyjiä kiellettiin mainostamasta hintoja, jotka ovat kaiken kilpailun ulkopuolella tai "alittamattomia", oli lainvastainen (em. asia Hasselblad v. komissio, tuomion 49 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin on myös katsonut, että määräys, jonka mukaan hyväksytyt jälleenmyyjät eivät saaneet myydä toisilleen, rajoitti elinkeinovapautta ja näin ollen myös kilpailua, ja ettei se, ettei kantaja ollut milloinkaan estänyt jälleenmyyjiensä harjoittamaa vientiä, riittänyt sulkemaan pois selvän vientikiellon olemassaoloa (kyseisen tuomion 46 kohta).

117. Metsä-Serla Sales Oy ja Cascades ovat vielä viitanneet asiassa AKZO vastaan komissio 3.7.1991 annettuun tuomioon [28] ja MoDo asiassa Michelin vastaan komissio 9.11.1983 annettuun tuomioon. [29] Näissä on kuitenkin ollut kysymys päätöksistä, jotka komissio oli tehnyt EY:n perustamissopimuksen 86 artiklan (josta on tullut EY 82 artikla) perusteella.

118. Kuten olen edellä jo huomauttanut, määräävän markkina-aseman osalta keskeinen merkitys on sillä, miten yrityksen käyttäytyminen vaikuttaa kilpailevan yrityksen markkinaosuuksiin. Tällöin on nimittäin osoitettava, että kysymys on todella väärinkäytöstä, koska määräävä markkina-asema ei sellaisenaan merkitse kilpailusääntöjen rikkomista toisin kuin sopimus, jolla on kilpailunvastainen tarkoitus.

119. MoDo on vedonnut myös yhdistetyissä asioissa SIV ym. vastaan komissio 10.3.1992 annettuun tuomioon. [30]

120. Kyseisissä yhdistetyissä asioissa oli kuitenkin epäilyjä siitä, oliko yhteisjärjestelyä ylipäänsä olemassa (ks. tuomion 315 kohta). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, ettei komissio ollut näyttänyt oikeudellisesti riittävällä tavalla toteen väitettään, jonka mukaan kolmen tuottajan välillä olisi ollut kattava yhteisjärjestely, joka olisi johtanut hintojen ja alennusasteikkojen samanlaisuuteen (ks. esim. kyseisen tuomion 324 ja 334 kohta).

121. On päinvastoin todettava, että kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut näin: " — — että komissio on oikeudellisesti riittävällä tavalla osoittanut FP:n ja SIV:n välillä Piaggio-konsernin suhteen jaettavista kiintiöistä ja noudatettavista hinnoista tehtyjen sopimusten olemassaolon ainoastaan vuosien 1983 ja 1984 osalta ja että ainoastaan vuoden 1983 sopimukset olivat toteutuneet", se on heti perään todennut, että "tällaiset sopimukset, joilla pyritään vahvistamaan myyntihinnat ja jakamaan markkinat, kuuluvat 85 artiklan 1 kohdan a ja c alakohdan soveltamisalaan *ilman, että olisi tarpeen tutkia, onko niillä ollut tosiasiallista vaikutusta kilpailuun*. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei voi hyväksyä FP:n ja SIV:n väitettä, jonka mukaan sopimuksia olisi pidettävä de

28 — Asia C-62/86, AKZO v. komissio, tuomio 3.7.1991 (Kok. 1991, s. I-3359; Kok. Ep. XI, s. 261).

29 — Asia 322/81, Michelin v. komissio, tuomio 9.11.1983 (Kok. 1983, s. 3461; Kok. Ep. VII, s. 339).

30 — Yhdistetyt asiat T-68/89, T-77/89 ja T-78/89, SIV ym. v. komissio, tuomio 10.3.1992 (Kok. 1992, s. II-1403; Kok. Ep. XII, s. 287).

minimis. Näin ollen päätöksen 1 artiklan d alakohta on kumottava ainoastaan ratione temporis siltä osin kuin siinä tarkoitetaan 31.12.1984 jälkeistä ajanjaksoa" [31] (em. yhdistetyt asiat SIV ym. v. komissio, tuomion 336 ja 337 kohta).

122. MoDo on viitannut myös yhdistetyissä asioissa Suiker Unie ym. vastaan komissio 16.12.1975 annetun tuomion [32] 621 kohdan erääseen osaan mutta jättänyt huomiotta, että tässä tapauksessa komissio ei ollut itsekään moittinut asianomaisia yrityksiä noudatettujen hintojen yhdenmukaistetuista tai väärinkäytöksen luonteisista korotuksista.

123. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen polypropeenitapauksissa antamista tuomioista ja erityisesti asiassa Petrofina vastaan komissio 24.10.1991 antamasta tuomiosta [33] ei mielestäni voida päätellä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi *implisiittisesti* hyväksynyt sitä käsitystä, että jos komissio ei ole kartellin johdosta sakkoa määrätessään jo ottanut tosiasiallisesti huomioon sitä, että kartelli ei ollut saavuttanut tavoitteitaan täydellisesti, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut, että sakkoa on tämän vuoksi perusteltua alentaa. [34] Olen pikemminkin sitä mieltä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on halunnut sanoa, että kantajan esiin tuomaa ongelmaa ei ollut olemassa, eikä se ole suinkaan halunnut sanoa, että jos ongelma olisi olemassa, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ratkaisisi sen kantajan vaatimuksen mukaisesti.

31 — Kursivointi tässä.

32 — Yhdistetyt asiat 40/73—48/73, 50/73, 54/73—56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unie ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975 (Kok. 1975, s. 1663).

33 — Asia T-2/89, Petrofina v. komissio, tuomio 24.10.1991 (Kok. 1991, s. II-1087, 276 kohta).

34 — Ks. esim. MoDon valituksen 48 kohta.

124. Ehdotan näin ollen, että yhteisöjen tuomioistuin katsoisi, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole tulkinnut käsitettä "kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset markkinoihin" virheellisesti ja ettei se ole tehnyt oikeudellista virhettä siltä osin kuin on kysymys siitä, mikä merkitys näille vaikutuksille on annettava kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta arvioitaessa.

Onko suhteellisuusperiaatetta loukattu?

125. Näistä samoista syistä ehdotan myös, että yhteisöjen tuomioistuin hylkäisi suhteellisuusperiaatteen loukkaamista koskevan väitteen, jonka useat valittajat ovat esittäneet.

126. Cascades on argumentaationsa tässä osassa todennut, että "määrättyjen sakkojen suuruuden on oltava oikeassa suhteessa siihen, miten kilpailusääntöjen rikkominen vaikuttaa yhteisön tavoitteiden saavuttamiseen".

127. Katson komission tavoin, että väite pitää paikkansa, mutta siitä ei mitenkään seuraa, että sakkojen määrän pitäisi olla jossakin suurin piirtein matemaattisessa suhteessa siihen hinnankorotukseen, joka on tosiasiallisesti toteutettu kartellin jäsenten asiakkaidensa kanssa tekemien sopimusten yhteydessä.

128. Yhteisön tavoitteena kilpailualalla on nimittäin varmistaa, että yhtenäismarkkinat eivät jakaudu ja että tavaroiden hinnat voivat olla seurausta vapaasta kilpailusta.

129. Yhteisöjen tuomioistuin on jo asiassa Bayer vastaan komissio 14.7.1972 antamassaan tuomiossa [35] todennut tältä osin seuraavaa:

"vaikka kaikki tuottajat saavat vapaasti muuttaa hintojaan ja ottaa tässä tarkoituksessa huomioon kilpailijoidensa tämänhetkisen tai ennakoitavissa olevan käyttäytymisen, on sitä vastoin perustamissopimuksen kilpailusääntöjen vastaista, että tuottaja on millä tahansa tavalla yhteistyössä kilpailijoidensa kanssa siinä tarkoituksessa, että ne omaksuisivat yhteensovitetun toimintalinjan hinnankorotuksen osalta ja varmistaisivat hinnankorotuksen onnistumisen poistamalla etukäteen kaiken epävarmuuden siitä, miten kukin osapuoli käyttäytyy tämän toiminnan keskeisten tekijöiden osalta, kuten korotusten suuruuden, kohteen sekä toteuttamisajankohdan ja -paikan osalta".

130. Toistettakoon vielä kerran, että kun on kysymys sopimuksesta, jonka *tavoitteena* kiistattomasti on kilpailun estäminen, sakkojen määrä on suhteutettava niihin ponnistuksiin, joihin yritykset ovat ryhtyneet tässä tarkoituksessa, eikä siihen hinnankorotukseen, joka on tosiasiallisesti pystytty keräämään asiakkailta.

131. Vaikka komissio on sakkoja määrätessään tästä huolimatta ottanut — tosin vain alisteisesti — huomioon muun muassa sopimuksen tai yhdenmukaistetun toimenpiteen vaikutukset markkinoihin, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on sillä olevan täyden harkintavallan nojalla oikeus arvioida, ettei sakkoa ole perusteltua alentaa, vaikka se katsoisi, että nämä vaikutukset eivät olleet niin laajoja kuin komissio on uskonut havainneensa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on nimittäin oikeus katsoa, että kilpailusääntöjen rikkomisen muut ominaispiirteet ovat omiaan osoittamaan, että kysymys on vakavasta kilpailun rajoittamisesta, ja että ne sellaisenaan tekevät määrätyt sakot perustelluiksi.

132. Yhteisöjen tuomioistuin on jo vuonna 1983 asiassa AEG vastaan komissio antamassaan tuomiossa [36] omaksunut tämän suuntaisen periaatteellisen kannan. Tämän tuomion 136 kohdassa nimittäin todetaan seuraavaa:

"Edellä esitetystä seuraa, että AEG:n järjestelmällinen valikoivan jakelujärjestelmän väärinkäyttö on katsottava todistetuksi oikeudellisesti riittävällä tavalla. *Se, ettei komissio ole onnistunut todistamaan tiettyjä yksittäistapauksia, ei saata kyseenalaiseksi AEG:n toteuttaman väärinkäytön systemaattisuutta* eikä vaikuta rikkomisen ulottuvuuteen sellaisena kuin komissio on sen todennut 6.1.1982 tekemässään päätöksessä." [37]

35 — Asia 51/69, Bayer v. komissio, tuomio 14.7.1972 (Kok. 1972, s. 745, 36 kohta).

36 — Asia 107/82, AEG v. komissio, tuomio 25.10.1983 (Kok. 1983, s. 3151, 136 kohta; Kok. Ep. VII, s. 281).

37 — Kursivointi tässä.

133. Tämä kanta on mielestäni täysin perusteltu. Yhteisöjen tuomioistuimet nimittäin voivat niillä kumoamiskanteiden osalta olevan toimivallan perusteella joka tapauksessa päättää,

— että päätös on pätevä, jolloin sakko jää entiselleen, tai

— että päätös on pätemätön, jolloin sakko tosiasiallisesti kumoutuu.

134. Jos täyden harkintavallan käsitteellä on oltava jokin sisältö, sen on näin oltava se, että yhteisöjen tuomioistuimet voivat näistä kahdesta vaihtoehdosta riippumatta itse määrätä sakon suuruuden sellaiseksi kuin niiden käsityksen mukaan toteen näytetyt tosiseikat edellyttävät. Tämä tarkoittaa, että tuomioistuimen on voitava arvioida myös sitä, ovatko tosiseikat, joita se pitää toteen näytettyinä, niin vakavia, että ne tekevät komission määräämästä sakosta perustellun.

135. Tämänsisältöinen toteamus on tietenkin perusteltava oikeudellisesti riittävällä tavalla, kuten nyt esillä olevassa asiassa on tehtykin.

136. Nyt on kysyttävä, millaista valvontatoimivaltaa yhteisöjen tuomioistuimella on tältä osin, kun se käsittelee valitusta.

137. Asiassa Baustahlgewebe vastaan komissio 17.12.1998 annetusta tuomiosta [38] ilmenee tältä osin seuraavaa: ” — — pelkästään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on toimivalta valvoa sitä, miten komissio on yksittäistapauksessa arvioinut lainvastaisen toiminnan vakavuuden. Muutoksenhaun yhteydessä yhteisöjen tuomioistuin valvoo ensinnäkin sitä, onko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ottanut oikeudellisesti asianmukaisella tavalla huomioon kaikki ne tekijät, jotka ovat olennaisia arvioitaessa sitä, miten vakavana tiettyä menettelytapaa on pidettävä perustamissopimuksen 85 artiklan ja asetuksen N:o 17 15 artiklan valossa, ja toiseksi yhteisöjen tuomioistuin tutkii, onko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin käsitellyt oikeudellisesti riittävällä tavalla kaikkia kantajan esittämiä argumentteja, joilla pyritään sakon poistamiseen tai pienentämiseen (ks. tämän viimeisen seikan osalta asia C-219/95 P, Ferriere Nord v. komissio, tuomio 17.7.1997, Kok. 1997, s. I-4411, 31 kohta).”

138. Mielestäni kaikista edellä esitetyistä toteamuksista seuraa, että valituksenalainen tuomio täyttää nämä edellytykset.

38 — Asia C-185/95 P, Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 17.12.1998 (Kok. 1998, s. I-8417, 128 kohta).

139. Muistutettakoon vielä, että yhteisöjen tuomioistuin on edellä mainitussa asiassa Baustahlgewebe vastaan komissio antamassaan tuomiossa todennut vielä seuraavaa:

"Sakon suhteettomuudesta on todettava, että sen jälkeen kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ratkaissut täyden tuomiovaltansa perusteella yhteisön oikeuden rikkomisesta yrityksille määrättyjen sakkojen suuruuden, yhteisöjen tuomioistuimen asiana ei ole korvata kohtuullisuussyistä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen harkintaa omallaan, kun se käsittelee oikeuskysymyksiä valituksen yhteydessä". [39]

140. MoDon väite, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on päättänyt omia itselleen komission poliittisen tehtävän ja määrätä käytännössä huomattavasti ankaramman seuraamuksen, on mielestäni täysin liioiteltu ainakin kahdesta syystä.

141. Ensimmäinen syy on se, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tosiasiassa ole mitenkään ankaroittanut seuraamusta, vaan se on ainoastaan punninnut jossain määrin komissiosta poikkeavalla tavalla niitä eri tekijöitä, joiden yhteisvaikutuksesta kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus riippuu.

142. Toinen syy on se, että tällainen moite on ilmaus rajoittavasta ja niin muodoin virheellisestä käsityksestä siitä, mitä kilpailupolitiikan määritelmä kattaa. Kartellin jäsenille määrättävien sakkojen suuruuden vahvistaminen kuuluu tietysti jossain määrin tämän määritelmän alaisuuteen, mutta vain vähäisessä määrin.

143. Kilpailupolitiikan määrittelemisessä on nimittäin ennen kaikkea kysymys sen vahvistamisesta, mikä on kilpailun toivottava taso, jonka perusteella arvioidaan esimerkiksi suunniteltuja keskittymiä, niiden sopimustyyppien osoittamisesta, joihin on sovellettava ryhmäpoikkeusta, kantelujen tutkimista koskevan ensisijaisuusjärjestelmän vahvistamisesta, perustan asettamisesta yhteisön viranomaisten ja kilpailualalla toimivaltaisten kansallisten viranomaisten tehokkaalle yhteistyölle, valtionavun sallittavuutta koskevien arviointiperusteiden kehittämisestä ja niiden raja-arvojen vahvistamisesta, joiden alittuessa voidaan soveltaa de minimis -sääntöä.

144. Myös tuomioistuimella on oma osansa näillä eri alueilla, mutta se harjoittaa vain puhdasta laillisuusvalvontaa, mikä johtuu nimenomaan siitä, että kysymys on politiikan määrittelemisestä, mikä ei kuulu sen tehtäviin.

145. Sakkojen suuruuden määrittämisessä on kysymys pikemminkin politiikan konkretisoimisesta kuin sen muotoilemisesta, vaikka kokonaisvaltainen politiikka voikin

39 — Tuomion 129 kohta.

tosiasiassa kehittyä pienin askelin siten, että kertyy joukko yksittäisiä ratkaisuja, joista ilmenee johdonmukainen lähestymistapa; tämä selittää, miksi tuomioistuimille on siten, että niille on annettu täysi harkintavalta, tunnustettu laajempi toimivalta puuttua asiaan. Tämän toimivallan käyttämistä ei voida pitää poliittisille viranomaisille varatun toimivallan alueelle astumisena.

146. Toisin kuin MoDo väittää, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella ei siis ole mitään velvollisuutta ilmoittaa, että se toteuttaa poikkeuksellisen toimenpiteen, ja esittää syitä, joiden vuoksi toimenpide on perusteltu.

147. Toinen valitusperuste on näin ollen hylättävä kokonaisuudessaan.

Ratkaisuehdotus

148. Kaiken edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin

1) toteaa, ettei Mo och Domsjö AB:n valitusta voida ottaa tutkittavaksi siltä osin kuin siinä vaaditaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-352/94, Mo och Domsjö vastaan komissio, 14.5.1998 antama tuomio on kumottava kokonaisuudessaan;

2) hylkää valituksen perusteettomana siltä osin kuin siinä vaaditaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa Mo och Domsjö vastaan komissio antama tuomio on kumottava osittain, ja

3) velvoittaa valittajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.